

ALPHONSE DAUDET

TARASCONLU TARTARIN

KLASİKLER

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
TAHSİN YÜCEL

ALPHONSE DAUDET
TARASCONLU
TARTARIN

Can Yayınları: 1876

Tartarin de Tarascon, Alphonse Daudet

© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2010

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Nisan 2010

Bu kitabın 1. baskısı 1000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Alev Özgüner

Kapak tasarımı: Erkal Yavi

Kapak düzeni: Semih Özcan

Dizgi: Taner Börü

Düzeltili: Füsun Güler

Kapak baskı: Çetin Ofset

İç baskı ve cilt: Özal Matbaası

ISBN 978-975-07-1152-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 252 59 88 252 59 89 Fax: 252 72 33

<http://www.canyayinlari.com>

e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

ALPHONSE DAUDET TARASCONLU TARTARIN

5

FRANSIZCA ASLINDAN EVIREN
TAHSİN YÜCEL

CAN YAYINLARI

Alphonse Daudet, 1840 yılında tüccar bir ailenin çocuğu olarak Fransa'nın Nîmes kentinde doğdu. Avare geçen bir gençlik döneminden sonra ailenin iflası üzerine on beş yaşında öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kaldı. Paris'te kendi halinde bir gazeteci olan ağabeyi Ernest'in yanına gitti. 1858 yılında yayımlanan bir şiir derlemesi, *Sevda Kadınlar*, onu edebiyat çevrelerine tanıttı. Asıl başarıya, güneydeki gençliğinin ve başkente gelişinin hikâyesi olan *Bir Çocuğun Hayatı/Küçük Şey* (1868) ve özellikle Provence yöresini sade bir dille anlattığı eğlendirici masallar derlemesi *Değirmenimden Mektuplar* (1869) ile kavuştu. *Tarasconlu Tartarin* (1872), *Pazartesi Hikâyeleri* (1873), *Jack* (1876) ve *Sapho* (1884), kuruluşundan beri Goncourt Akademisi üyesi ve natüralizmin önemli temsilcilerinden biri olan yazarın diğer önemli eserleridir. Alphonse Daudet 1897 yılında Paris'te öldü.

Tahsin Yücel, 1933 yılında Elbistan'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni (1953) ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1960). Öğrencilik yıllarında Varlık Yayınları'nın çeviri işlerini ve *Varlık* dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yürüttü. Mezun olduğu bölümde 1961 yılında asistan olarak göreve başladı ve 2000 yılında profesör olarak emekliye ayrıldı. Öykü derlemeleri, romanları, bilimsel araştırmaları ve kuramsal yazılarının yanı sıra, Balzac, Flaubert, Daudet, H. de Montherlant, M. Aymé, Gide, Simenon, A. France, Colette, Jean Giraudoux, Proust, Camus, Sartre, Malraux, Saint-Exupéry ve Duras gibi önemli Fransız yazarlarının yapıtlarını dilimize kazandıran Yücel, 1984 yılında Azra Erhat Çeviri Üstün Hizmet Ödülü'ne değer görüldü.

SUNUŞ

9

Fransız yazınında Alphonse Daudet'nin (1840-1897) konumu oldukça değişiktir. Yapıtlarını gerçekçilik akımının çok güçlü olduğu bir dönemde verir; düş gücünü fazla zorlamadan, gördüklerini, bildiklerini, yaşadıklarını anlatır, kendisi de gerçekçi bir yazar olmak savındadır, ama adı gerçekçi yazarlar arasında anılmaz genellikle. Yazın araştırmacıları kendisinden şöyle bir söz edip geçerler, yapıtlarını bir Flaubert'in, bir Zola'nın, bir Huysmans'ın yapıtlarıyla karşılaştırmayı düşünen de olmaz pek, *Jack*, *L'Evangéliste*, *Numa Roumestan*, hatta *Sapho* çok başarılı romanlar değildir, ama en az kendisi kadar önemli sayılan birçok çağdaşlarının yapıtları yalnızca tarihsel bir önem taşıırken, Daudet'nin yapıtlarının bir bölümü bugün bile ilgiyle okunmakta. Yalnız Fransa'da değil, Fransa dışındaki birçok ülkede de *Tarasconlu*

Tartarin'in, *Değirmenimden Mektuplar*'ın, *Sapho*'nun, *Pazartesi Hikâyeleri*'nin yeni yeni baskıları yapılmakta. Bu da bir yazar için küçümsenmeyecek bir başarı göstergesidir. Üstelik bu başarının yazın dışı bir başarı olduğunu kesinlemek de kolay değildir.

Alphonse Daudet neye borçludur bu başarısını? Kısaca bir yanıt vermek gerekirse, deyişine, duyarlığına ve seçtiği insan çevresine. Ne pek güçlü bir imgelemi, ne bilincin derinliklerine inen bir kavrama ve çözümleme yeteneği, ne özgün bir kurgu gücü, ne öyle derin düşünceleri vardır. Bu türlü özelliklerin onun aradığı şeyler olduğunu söylemek de zordur. Örneğin kimi okurlara bol bol gözyaşı döktüren *Jack*, bir annenin ilgisizliğinin acı sonuçlarının romanıdır; bizi sürekli olarak Paris'in sanatçı çevrelerinde dolaştıran *Sapho*, her şeyden önce yaşlı bir kadınla sürekli bir bağıntı kurmaya kalkmanın genç bir adamın yaşamını nasıl yıktığını göstermek ister. Yani her iki yapıt da birtakım kenter değerlerinin savunuculuğunu yapar. Üstelik, Alphonse Daudet'nin abartmalı ve gözü yaşlı bir anlatıma başvurduğu çok olur. Ama gördüklerini, işittiklerini, yaşadıklarını büyük bir gerçeklik duygusuyla, içten ve canlı bir dille yansıtmayı bilen bir anlatıcı olduğu da kuşku götürmez, örneğin Albert Thibaudet'ye göre, Daudet'nin anlatımı, gösteren, yaşayan, haz veren bir anlatımdır, neredeyse her şeyi bedenselleştirir, elle tutulacak kadar canlı kılar. Gerçekten, örneğin *Değirmenimden Mektuplar*'daki şu kısacık "Yıldızlar" öyküsünü okumak bile bu deyişin büyüklü gücünü anlamaya yeter. Öte yandan, Daudet bu canlı deyişle bize her gün, her yerde rastlayabileceğimiz, orta halli, küçük, basit insanların yaşamını ve duygularını, sevinçlerini ve kederlerini, umutlarını ve korkularını ilginç ve inandırıcı ayrıntıları içinde, incelik, duyarlık ve belli belirsiz bir alayla göstermeyi başarır.

Tarasconlu Tartarin de büyük ölçüde bu özellikleri taşır. Ama burada da birtakım yaşanmış deneylerden yola çıkmış olmasına karşın, gerçekçiliği daha abartmalı bir

nitelik kazanır, alay oranı da alabildiğine artar. Başka yapıtlarında olduğu gibi bu yapıtında da Daudet'nin anlatımı birçok sorunu çözümler. Öte yandan, Daudet burada benliğinde Sancho'nun kişiliğini de barındıran bir yeni Don Kişot çizerek Fransız yazınına unutulması zor bir "tip" kazandırır. Bu da, özellikle gençlerin büyük bir hazla okudukları bu küçük yapıtı yazarın en ünlü ve en çok okunan yapıtı durumuna getirir.

Tahsin Yücel

BİRİNCİ BÖLÜM
TARASCON'DA

Tarasconlu Tartarin'i ilk görmeye gidişimi unutamam. Aradan şöyle böyle on iki-on beş yıl geçti, ama daha dün gibi anımsıyorum her şeyi. Aslan yürekli Tartarin o zamanlar kentin girişinde, Avignon yolu üzerinde, sol kolda üçüncü evde oturuyordu. Güzel bir Tarascon villasıydı bu. Önünde bir bahçe, arkasında bir balkon vardı. Duvarları apak, panjurları yemyeşildi. Kapısının önünde Savoie'lı çocuklar kaydırak oynar ya da başlarını boya sandıklarının üzerine koyup mışıl mışıl uyurlardı.

Ev, dışarıdan bakanlara herhangi bir hane gibi görünürdü.

Bir kahramanın evinin önünde bulunduğunuz usunuza bile gelmezdi. Ama bir de içine girdiniz mi, vay anam vay!..

Mahzeninden tavan arasına kadar her köşesinde

bir kahramanlık havası çekerdiniz ciğerlerinize, hatta bahçesinde bile!..

Hele o bahçe, Tartarin'in o eşsiz bahçesi, koca Avrupa'da onun gibi bir bahçe daha yoktu. Bir tek yerli ağaç bulamazdınız içinde, Fransa'da yetişen tek çiçek göremezdiniz. Uzak ülkelere özgü bitkilerle dolup taşardı. Neler, neler yoktu ki: Güney Amerika'dan gelme kabak ağaçları, pamuk fidanları, hindistancevizleri, hintkirazları, muz ağaçları, hurma ağaçları, bir baobap, kaynanadilleri, kaktüsler, Kuzey Afrika incirleri. Bunlara baktıkça, Tarascon'dan binlerce fersah ötelerde, Orta Afrika'nın göbeğinde sanırdınız kendinizi. Söylemek bile fazla, bütün bu bitkiler doğal büyüklükte değildi. Örneğin hindistancevizi ağacının yüksekliği bir pancar boyunu geçmezdi; hele o baobap, o dev ağaç, bir çiçek saksısında boy gösteriyordu, yerinde rahattı. Ama ne fark ederdi; Tarascon için bu kadarı da çok hoştur; pazar günleri, Tartarin'in baobabını seyretme onuruna erişen hemşerileri hayranlıktan ağızları bir karış açılmış durumda dönerlerdi evlerine.

16

Bu şaşırtıcı bahçeyi gezerken duyduğum heyecanı bir düşünün. Ama bu hiçbir şey değildi daha. Kahramanın odasına girince büsbütün afallamıştım.

Tarascon'un en görülmeye değer yerlerinden biri olan bu oda bahçenin sonundaydı, camlı bir kapıyla baobap ağacına açılıyordu.

Bir düşünün, baştan aşağı tüfeklerle, kılıçlarla dolu, koca bir oda, dünyanın dört bir yanından getirilmiş türlü türlü karabinalar, Korsika ve Katalonya bıçakları, hançerler, Karayip okları, muştalar, topuzlar, daha ne bileyim...

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi yakıcı bir güneş, kılıçların çeliğini, tüfeklerin dipçiklerini parıl parıl parlatıyor, insanın tüylerini ürpertiyordu. Azıcık güven duygusu uyandıran bir şey varsa, o da şu cephaneliğin temizliği idi. Odada her şey yerli yerinde, bakımlı,

parlaktı; her silah eczanelerdeki ilaç şişeleri gibi etiketlenmişti. Şurada burada birtakım küçük levhalar göze çarpıyordu:

OKLAR ZEHİRLİDİR
DOKUNMAYIN

ya da

TÜFEKLER DOLUDUR
SAKININ

gibi.

Bu levhalar da olmasa, hiç mi hiç giremezdim o odaya.

Odanın ortasında yuvarlak bir masa vardı. Masanın üstünde bir rom şişesi, Türk işi bir tütün tabakası, Kaptan Cook'un Yolculukları, Cooper'ın, Gustave Aimard'ın romanları ve bir sürü av öyküleri duruyordu: ayı avı, şahin avı, fil avı, daha neler neler... Masanın başında kırk-kırk beş yaşlarında, şişman, tıknaz, pancar suratlı bir adam oturuyordu. Don gömlekti. Kısacık gür sakalları, alev gibi parlayan gözleri vardı. Bir eliyle bir kitap tutuyor, öbürüyle demir kapaklı bir pipo sallıyordu. Altdudağını ileri çıkararak korkunç bir biçimde yüzünü buruşturuyor, bu da küçük bir gelikle yaşayan Tarasconlunun yüzüne tüm evde egemen olan, şu babacan yabanılık anlatımını veriyordu. Kim bilir hangi korkunç av öyküsüne dalmıştı gene.

Bu adam Tartarin'di işte, Tarasconlu Tartarin, aslan yürekli Tartarin, büyük ve eşsiz Tartarin'di.

SEVİMLİ TARASCON KENTİNE GENEL BİR BAKIŞ

ŞAPKA AVCILARI

O günlerin Tartarin'i bugünkü Tartarin değildi daha, tüm Güney Fransa'ya ün salmış olan, büyük Tartarin değildi, ama daha o günlerde bile Tarascon'un kralıydı.

Bu krallık nereden geliyordu, onu da söyleyelim.

Bir kez, Tarascon'da yediden yetmişe herkes avcıdır, Tarasconlunun en büyük tutkusudur avcılık. Hem de "Tarask"ın¹ Tarascon bataklıklarında dolaşıp durduğu ve Tarasconluların bu acayip hayvanı yakalamak için sürekle avları düzenledikleri mitolojik dönemlerden beri. Görüyorsunuz ya, hiç de kısa bir geçmiş değil.

18

Koca Tarascon kenti her pazar sabahı silahlanır. Tüfeğini omzuna, çantasını sırtına alan, kent duvarlarının dışına fırlar. Köpeklerin, feretlerin, boruların, borazanların gümbürtüsünden kulaklar kapanır. Ama görülecek şeydir doğrusu. Ne yazık ki avlanacak av yoktur, ilaç için olsun yoktur.

Anlarsınız ya, Tarascon'un hayvanları, ne denli hayvan olurlarsa olsunlar, sonunda gözlerini dört açmaya başlamışlardır.

Tarascon'un çevresinde, ta beş fersah ötelere dek, bütün yuvalar bırakılmış, bütün inler boşalmış durumdadır. Ne bir karatavuk, ne bir bildircin, ne bir tavşan vardır. Kötü bir suçluluğu bile bulunmaz.

Gene de çekicidir Tarascon'un güzel tepecikleri. Buram buram mersin ağacı, lavanta otu, biberiye kokar. Rhône Irmağı kıyılarındaki taptatlı misket üzüm-

¹ Rhône Irmağı üzerinde ulaşımı engelleyen, bataklıklarda dolaşan ve bölge insanlarını midesine indiren efsanevi canavar. (Y.N.)

leri baş döndürücü bir iştah uyandırır. Ama bu güzel tepeliklerin arkasında Tarascon kenti vardır, Tarascon'sa kuşlar ve hayvanlar dünyasında iyi bir yer sayılmaz. Göçmen kuşlar bile mim koymuşlardır bu kente. Örneğin yabanördekleri Camargue'a doğru sürü halinde inerken, içlerinden biri, uzaktan kentin çan kulelerini görüp de, "İşte Tarascon!" diye bağırды mı koca sürü rotasını değiştiriverir.

Av olarak kala kala yaşlı bir tavşan kalmıştır. Nerdeyse bir mucize sonucunda büyük kırimdan kurtulmuş ve Tarascon'da yaşamakta inat etmiş bir kurnaz tavşan... Tarascon'da bu tavşanı tanımayan yoktur. Adını da "Ekspres" koymuşlardır. Yuvasının Bay Bompard'ın toprakları içinde olduğu bilinir. Bu yüzden toprağın değeri iki, hatta üç katına fırlamıştır. Ama yaşlı tavşan hâlâ yakayı ele vermiş değildir.

Bugün hâlâ ardından koşan iki üç inatçı kalmıştır. Ötekiler yasını çoktan tutmuşlar ve bizim "Ekspres" bölgenin boş inançları arasına katılmıştır. Hem de Tarasconluların böyle şeylere pabuç bırakmalarına, ellerine geçirdiler mi kırlangıçları bile yahni yayıp yemelerine karşın.

Peki, ama Tarascon'da av hayvanları böylesine ender olduğuna göre, tüm pazar günleri ne yapar bu avcılar?

Ne mi yaparlar?..

Kentten birkaç fersah uzaktaki kırlara giderler. Beşer altışar kişilik topluluklar oluşturup bir kuyunun, eski bir duvarın ya da bir zeytin ağacının gölgesine şöyle rahatça uzanırlar. Sonra çantalar açılır. Çantalardan kızarmış sığır etleri, soğanlar, domuz sucukları, balıklar çıkarılır. Bitmez tükenmez bir yemektir başlar, bütün bu yemeklere güzelim Rhône şarapları da eklenince, şarkılar, kahkahalar gırla gider.

Neden sonra, yani kafalar ve mideler kıvamını bulunca, sıra avlanmaya gelir. Köpekler çağrılır, tüfekler

doldurulur ve beyler avlanmaya başlarlar. Herkes şapkasını eline alır, var gücüyle havaya atar ve anlaşmaya göre, beşlik, altılık ya da ikilik takımlar ateş ederler.

Şapkasını en çok vuran adam avcılar kralı seçilir, akşam olduğunda, delik deşik, paramparça olmuş şapkacığı tüfeğinin ucuna takar, köpek havlamalarının, av borularının gürültüsü içinde, savaş kazanmış kahramanlar gibi kente döner.

Kentte av şapkası teciminin alıp yürüdüğünü söylemeye gerek yok sanırım. Hatta bazı beceriksizler için önceden delik deşik edilmiş şapkalar satanlar bile bulunur. Ama yalnız Eczacı Bézuquet satın alır bu şapkaları. Ne ayıp, ne alçaltıcı şey!

Bir şapka avcısı olarak, kimsecikler Tarasconlu Tartarin'in eline su dökemezdi. Her pazar sabahı yepyeni bir şapkayla yola çıkar, delik deşik bir paçavrayla dönerdi. Baobaplı küçük evin tavan araları hep bu şanlı av anılarıyla doluydu. Bu nedenle tüm Tarasconlular onu usta sayar, başlarının üzerinde taşırlardı. O da bu onuru fazlasıyla hak etmişti doğrusu! Tüm avcılık kurallarını harfi harfine bilirdi. Şapka avından kaplan avına varıncaya dek tüm av kitaplarını okumuştı. Tarasconlular tüm tartışmalarında onu hakem seçerlerdi.

Silahçı Costecalde'nın dükkânı her gün, saat üçten dörde kadar ayaküstü tartışmalar yapan şapka avcılığıyla dolup taşardı. Bu gürültülü kalabalığın tam ortasında, dişlerinin arasında bir pipo, yeşil bir meşin koltuğa oturmuş, ağırbaşlı, şişman bir adam göze çarparı. Tarasconlu Tartarin'di işte bu, Hazreti Süleyman'ın yüceliğiyle bütünlenmiş bir Nemrut olarak, tartışmalara şaşmaz çözümler getirirdi.

ALPHONSE DAUDET

TARASCONLU TARTARIN

KLASİKLER

Küçük Tarascon kentinde yaşayan Tartarin, serüven ve aslan avı aşkıyla yanıp tutuşmaktadır. Ama evinden hiç ayrılmamış Tartarin için Afrika çok uzak bir diyardır. Gözü pek avcı sonunda yola çıkmaya karar verir. Acaba çölde vahşi bir aslanı pusuya düşürmeyi başaracak mıdır?

Başkalarını kandırdığı kadar kendisini de kandıran, saf, gülünç ama bir o kadar da ilgi çekici bir roman kahramanıdır Tartarin. **Alphonse Daudet**, onun kişiliği çevresinde muziplik ve canlılık dolu küçük bir taşra dünyası yaratmış; böylelikle, karikatüre yakın gülünç bir güney folklorunun doğmasına katkıda bulunmuştur.

Daudet'nin canlı betimlemelerle anlattığı, duygu ve düşüncelerini ustalıklarla yansıttığı *Tarasconlu Tartarin*, unutulmaz tiplerden biri haline gelmiş, büyük Fransız romancısına edebiyat dünyasında haklı bir saygınlık kazandırmıştır.

KAPAK RESMİ: ÉDOUARD MANET

ISBN 978-975-07-1152-7

9 789750 711527
<http://www.canyayinlari.com>